



УДК: 378.046.4+371.263 (73)

О. В. САДОВЕЦЬ, канд. пед. наук, доцент
Хмельницький національний університет, МОН України
вул. Інститутська 11, м. Хмельницький, 29016, Україна
lesya_82_82@mail.ru

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ, СПРЯМОВАНИЙ НА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ: ДОСВІД США

***Анотація.** Обґрунтовано важливість здійснення якісного професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення рівня навчальної успішності учнів. Проаналізовано досвід Американського центру інтерактивних інформаційних технологій в освіті щодо організації та здійснення ефективного професійного розвитку, зокрема такої його форми, як семінари. Визначено особливості проектування, оцінювання та вдосконалення професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення рівня навчальної успішності учнів. На основі проаналізованого досвіду сформульовано рекомендації щодо покращення практики проведення семінарів як форми професійного розвитку вчителів та посилення їх впливу на навчання і успішність учнів.*

Ключові слова: професійний розвиток учителів, навчальна успішність учнів, семінар, моделювання процесу викладання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають рішучих реформ, спрямованих на постановку більш чітких стандартів освіти та збільшення відповідальності педагогів за результативність процесу навчання учнів на усіх рівнях. Останнє є можливим за умови постійного професійного вдосконалення вчителів, підвищення їх кваліфікації та вміння забезпечити якісний процес навчання учнів. Таким чином, цілком логічно постає питання про необхідність забезпечення якісного неперервного професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення рівня навчальної успішності учнів. Аналіз практики свідчить, що наразі професійний розвиток учителів є недостатнім, окрім того, сумнівною є якість та ефективність такого процесу. Проблемним є також формалізований характер здійснення заходів професійного розвитку, відсутність практичного застосування їх матеріалів у педагогічній діяльності вчителів та недостатнє оцінювання впливу професійного розвитку вчителів на успішність учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що у сучасних науково-педагогічних дослідженнях чимало уваги приділяється проблемі професійного розвитку вчителів (Е. Віллегас-Раймерс, Т. Гансер, Т. Гаскей, Л. Дарлінг-Хаммонд, Т. Коркорен, Дж. Літл, С. Лоукс-Хорслі, А. Маркова, Л. Мітіна, Л. Пуховська, А. Сбруева, Т. Сорочан, М. Фуллан та ін.) та підвищенню рівня навчальної успішності учнів (Дж. Борман, Н. Волкова, О. Главінська, Дж. Квінт, Дж. Кемпл, Дж. Крейг, Дж. Снайпс), проте практично немає досліджень взаємозв'язку цих процесів. Окремі аспекти висвітлено у працях таких учених, як М. Гарет, С. Лоукс-Хорслі, Р. Маркс, Дж. Суповітц, Б. Фішман та інших, проте це питання



потребує подальшого вивчення. Таким чином, першочерговим завданням на сьогодні є забезпечення такого професійного розвитку, який був би безпосередньо пов'язаний з практичною педагогічною діяльністю вчителів, спрямованою на підвищення рівня навчальної успішності учнів. Водночас варто зауважити, що самого усвідомлення важливості цього завдання є недостатнім для розуміння специфіки проектування такого професійного розвитку та його основних характеристик. В Україні цій проблемі не приділено достатньої уваги, тому виникає закономірна потреба звернення до зарубіжного досвіду.

Формулювання мети статті. У статті ставимо за мету проаналізувати досвід США, зокрема Американського центру інтерактивних інформаційних технологій в освіті (Center for Highly Interactive Computing in Education – CHICE), яким розроблено новий підхід до організації і реалізації професійного розвитку, спрямованого на покращення процесу навчання учнів та підвищення їх успішності.

Вклад основного матеріалу дослідження. У процесі дослідження з'ясовано, що представниками Центру за основу розробленого ними підходу до професійного розвитку вчителів взято взаємозалежність між процесом навчання вчителів під час проходження професійного розвитку, впровадженням результатів такого навчання у педагогічну діяльність і його впливом на успішність учнів. На думку розробників такого підходу, формування якісного професійного розвитку має передбачати його належне планування, структурування, формування професійної спільноти вчителів та їх практичну роботу [4, с. 258].

Планування починається з чіткого усвідомлення того, що таке професійний розвиток і як здійснювати його постійне оцінювання задля оптимізації і вдосконалення [4, с. 259]. Організатори професійного розвитку повинні ставити перед собою чітку мету, впроваджувати професійний розвиток циклічно (поетапно) та здійснювати його аналіз для подальшого вдосконалення. Відповідно до результатів численних досліджень центру, результативний і якісний професійний розвиток вимагає участі у ньому вчителів протягом 160 годин і більше [6, с. 81].

Структурування професійного розвитку полягає в послідовності і узгодженості форм роботи вчителів та їх зосередженості навколо практичних потреб учителів у педагогічній діяльності.

Формування професійної спільноти передбачає об'єднання вчителів-учасників професійного розвитку за інтересами, наприклад, учителі, які працюють з учнями певної вікової категорії, вчителі однієї школи, вчителі одного предмета викладання. При цьому зазначимо, що тривалий професійний розвиток значно сприяє створенню спільнот вчителів та виявленню серед них лідерів.

Практична робота вчителів передбачає наявність можливостей та ситуацій для активного вивчення матеріалів професійного розвитку та їх застосування на практиці. Американські дослідники Б. Фішман та Р. Маркс визначають, що у процесі професійного розвитку варто враховувати такі аспекти організації практичної роботи вчителів: форми роботи (семінари, майстер-класи, літні школи, навчання в мережі Інтернет та інші можливості організованої роботи вчителів), зміст роботи (власне сам процес навчання вчителів та інформацію стосовно змісту дисципліни чи нових навчальних технологій/підходів), стратегії роботи (тобто педагогічні підходи до професійного розвитку, наприклад, безпосереднє навчання, моделювання процесу викладання, обмін досвідом, аналіз навчальних планів і програм, планування уроків



[1, с. 643]) і засоби навчання вчителів у процесі професійного розвитку: відео, аудіо, комп'ютерні технології та друковані засоби інформації. Різні комбінації зазначених аспектів реалізації практичної роботи вчителів можуть визначати якість їх професійного розвитку.

Урахування всіх зазначених аспектів дало змогу працівникам центру розробити циклічну схему, яка відображає підхід до проектування якісного професійного розвитку. На їх думку, основою ефективного професійного розвитку є національні (регіональні, місцеві) стандарти освіти та навчальні плани і програми, які є базисом для визначення потреб учнів у навчанні. Наступним кроком є аналіз даних про успішність учнів для визначення завдань, що ляжуть в основу проекту професійного розвитку. Далі відбувається власне реалізація проекту професійного розвитку, спрямованого на досягнення поставлених завдань. Після участі вчителів у проекті проводиться оцінювання професійного розвитку шляхом опитування вчителів, анкетування. Далі має місце впровадження вчителями матеріалів проекту професійного розвитку у класі та оцінка ступеня сприйняття матеріалів учнями і покращення рівня їх навчальної успішності завдяки новим матеріалам (або підходам, технологіям, методам тощо). Уся зібрана інформація використовується для планування подальшого професійного розвитку. Схематичне зображення такого підходу до організації та проведення професійного розвитку подано на рис. 1:



Рис 1. Підхід до проектування професійного розвитку, розроблений Американським центром інтерактивних інформаційних технологій в освіті [6, с. 82–84].

Наголосимо, що за основну форму проведення професійного розвитку вчителів організатори проекту брали семінари як найбільш поширену серед учителів форму професійного розвитку. Вибір саме цієї форми пояснюється тим фактом, що, відповідно до статистики, семінари мають найменший позитивний вплив на практичну педагогічну діяльність учителів та успішність учнів. У зв'язку з цим організатори поставили перед собою мету оптимізувати семінари до такого рівня, щоб вони стали повноцінною та ефективною формою роботи вчителів у процесі їх професійного вдосконалення. У підготовці до семінарів організатори враховують відповідність змісту семінарів навчальному плану та програмі з навчальної дисципліни, її змістовому компоненту. Підготовка до подальших семінарів враховує



не лише дані про навчальну успішність учнів перспективних учасників семінару, а й про успішність учнів попередніх учасників професійного розвитку, які впроваджували матеріали семінарів у класі.

Учені виділяють різні типи змісту семінарів. Так, американський дослідник Б. Фішман поділяє зміст семінарів на дві категорії: 1) предметний, який включає знання дисципліни та навички, пов'язані з використанням засобів навчання, таких, як комп'ютерні технології чи лабораторне обладнання, необхідне для вивчення дисципліни; 2) педагогічний і методичний, який також враховує знання про вікову психологію учнів, освітній контекст та навчальну програму [1, с. 645].

Загалом семінари мають формувати в їх учасників знання:

- змісту навчальної дисципліни та методики її викладання з використанням новітніх технологій;
- педагогіки, зокрема навчальних технологій/підходів у різних освітніх контекстах та стратегій, які сприяють їх використанню;
- учнівської аудиторії, тобто потреб різних учнів та передбачення і відповідність таким потребам;
- освітнього контексту [7, с. 25].

Для отримання таких знань організаторами професійного розвитку пропонується низка стратегій навчання вчителів: безпосереднє навчання, аналіз навчальних програм, планування уроків, обмін досвідом з колегами, моделювання процесу викладання. Так, якщо організатор семінару ділиться інформацією, тобто сам є першочерговим джерелом інформації, то це безпосереднє навчання. Тема семінару може бути й зосереджена на обговоренні та аналізі навчальної програми, плануванні уроків. Якщо ж семінар покликаний вирішити проблемні аспекти викладання, може бути використана стратегія обміну інформацією серед колег. Найбільш практичною стратегією навчання вчителів є моделювання їх викладацької діяльності. Моделювання процесу викладання передбачає роль організатора семінару як учителя, а учителів – як учнів. Це робиться для того, щоб у штучно створених умовах випробувати ідеї та технології навчання, які обговорюються у процесі семінару.

Статистика свідчить, що наразі найбільш поширеною стратегією професійного розвитку у процесі проведення семінарів є безпосереднє навчання (40 %) та обмін досвідом між колегами (38 %). 13 % - за аналізом програм, а найменш популярними є моделювання процесу викладання (6 %) та планування уроків (4 %) (станом на 2012 рік) [5]. Проте такі статистичні дані можуть мати дещо інший вигляд. Так, відповідно до опитування вчителів після участі у семінарах, з'ясовано, що значне зацікавлення у них викликають нові технології навчання, але за умови наявності практичних ситуацій для їх реалізації. Тобто вивчення нових технологій має носити практичний характер. На думку Дж. Суловіц, досягти цього можна завдяки моделюванню процесу викладання, яке полягає у впровадженні вчителями нових технологій навчання чи матеріалів на практиці в межах професійної групи учителів-учасників професійного розвитку (коли вчителі виступають у ролі учнів) або під час реального процесу викладання у класі [6, с. 89]. Таким чином, за наявності практичних умов для випробування нових технологій навчання чи матеріалів, більшою популярністю серед учителів може користуватися моделювання процесу викладання.

Цікавим є експеримент організаторів семінарів, спрямований на визначення ефективності моделювання процесу викладання як навчальної технології. Так,



організаторами професійного розвитку було проведено семінар, на якому було представлено три нових технології навчання. Перші дві технології були продемонстровані за допомогою моделювання, а про третю технологію організатор просто розповів, тобто використав стратегію безпосереднього навчання. Опитування вчителів-учасників професійного розвитку після семінару показало, що вони добре запам'ятали перші дві технології і їх використання, проте зовсім не пам'ятали про третю [2, с. 920].

Окрім очевидних переваг стратегії моделювання, не варто забувати і про ефективність обміну досвідом серед колег у процесі семінарів. На думку американських учених С. Лоукс-Хорслі і Б. Фішмана, набагато ефективнішими такі семінари будуть тоді, коли серед учасників будуть і більш досвідчені вчителі, і початківці. Така ситуація значно сприяє не лише обміну предметними чи методичними знаннями, але й створенню в подальшому професійних спільнот та виявленню лідерських здібностей учителів, що є необхідними атрибутами якісного професійного розвитку [4, с. 261].

На основі аналізу п'яти семінарів, проведених Американським центром інтерактивних інформаційних технологій в освіті, та опитування вчителів після семінарів зроблено висновок про необхідність урахування таких факторів при плануванні подальшого професійного розвитку:

1. Зміст семінарів для учителів має «переходити» у знання учнів.
2. Закріплення матеріалів семінарів є більш ефективним під час моделювання процесу викладання та практичної педагогічної діяльності, а не у процесі безпосереднього навчання.
3. Обмін досвідом з колегами є хорошою стратегією професійного розвитку, яка одночасно є способом вивчення нового матеріалу і аналізу вчителями власної педагогічної діяльності.
4. Обмін досвідом сприяє заснуванню професійних спільнот учителів і виявленню серед них лідерів.
5. Незважаючи на різні потреби досвідчених учителів і початківців у навчанні, доречною є не організація окремих семінарів для них, а їх адаптація до потреб обох категорій учителів [3, с. 14].

У процесі дослідження з'ясовано, що важливу роль у професійному розвитку вчителів, спрямованому на підвищення успішності учнів, відіграє практична діяльність учителів. При цьому важливе значення має правильне впровадження результатів навчання вчителів під час семінарів у практику їх педагогічної діяльності. Вчитель має враховувати зміну контексту, спостерігати за навчанням учнів, їхнім інтересом до матеріалу та розуміння його і таким чином визначити сильні і слабкі сторони навчальних матеріалів, які подавалися на семінарах з професійного розвитку. Це має робитися для того, щоб учителі та організатори професійного розвитку могли визначити недоліки навчання учителів під час семінарів, змінити організацію подальших семінарів з урахуванням зазначених недоліків і організувати семінари таким чином, щоб вони були спрямовані на підвищення спроможності учнів оволодівати новим матеріалом і підвищувати навчальну успішність. Як свідчить дослідження центру, найчастіше проблеми у впровадженні вчителем матеріалів семінару на практиці виникають у зв'язку з недостатнім умінням учителів здійснювати перехід від одного виду навчальної діяльності до іншого [3, с. 18–19].



Висновки результатів дослідження. У результаті вивчення досвіду Американського центру інтерактивних інформаційних технологій в освіті щодо організації і проведення якісного професійного розвитку, спрямованого на підвищення рівня навчальної успішності учнів, зроблено висновок, що у процесі організації семінарів як форми професійного розвитку для вчителів увагу слід приділяти практичній роботі вчителів, зокрема моделюванню викладацької діяльності, що дозволяє застосовувати на практиці нові технології навчання та матеріали і виступати вчителям у ролі учнів. Така форма роботи здійснює безпосередній вплив на навчання учителів і, в подальшому, – на навчання і успішність учнів.

Ефективною стратегією професійного розвитку, спрямованою на підвищення рівня навчальної успішності учнів, є обмін досвідом між учителями, результатом якого є покращення педагогічної діяльності вчителів, утворення їх професійних спільнот і формування лідерських здібностей.

У результаті дослідження з'ясовано, що семінари мають бути організовані таким чином, щоб дозволити вчителям реалізовувати нові технології навчання і матеріали під час моделювання процесу викладання або педагогічної діяльності у класі; забезпечувати численні можливості обміну досвідом з колегами під час семінарів; обмежити безпосереднє навчання як стратегію професійного розвитку.

Будь-яке навчання вчителів у процесі професійного розвитку має бути співвіднесене з результатами навчання учнів. Якщо такі результати позитивні, то матеріали та види діяльності заходів професійного розвитку, які привели до цього, мають бути використані у подальших заходах. Якщо успішність учнів не покращилася, то необхідно внести певні зміни в організацію професійного розвитку, але все це вимагає суттєвого оцінювання такого процесу.

Перспективи подальших розвідок. Дослідження свідчить, що, крім семінарів, учителі відзначають інші форми професійного розвитку, які їм імпонують і які, на їх думку, є ефективними. Таким чином, виникає потреба дослідити їх вплив на успішність учнів, і якщо він незначний, то оптимізувати ці форми таким чином, щоб підвищити їх вплив на успішність учнів. По-друге, описані форми оцінювання професійного розвитку вимагають багато часу та праці його організаторів, тому виникає потреба в розробці ефективної і швидкої системи оцінювання професійного розвитку. Окрім того, актуальним є питання залучення вчителів не просто до участі у професійному розвитку, а до його організації.

Література

1. Fishman B. Linking teacher and student learning to improve professional development in systemic reform / B. Fishman, R. Marx, S. Best, R. Tal // *Teaching and Teacher Education*. – 2003. – 19 (6). – P. 643–658.
2. Garet M. S. What makes professional development effective? Results from a national sample of teachers / M. S. Garet, A. C. Porter, L. Desimone, B. F. Birman, K. S. Yoon // *American Educational Research Journal*. – 2001. – 38 (4). – P. 915–945.
3. Kubitskey B. The relationship between professional development and student learning: exploring the link through design research / B. Kubitskey, B. Fishman, R. Marx. – University of Michigan : Centre for Highly Interactive Computing in Education, 2002. – P. 18–21.



4. Loucks-Horsley S., Matsumoto C. Research on professional development for teachers of mathematics and science: The state of the scene / S. Loucks-Horsley, C. Matsumoto // School Science and Mathematics. – 1999. – 99 (5). – P. 258–271.

5. National Staff Development Council. NSDC standards for staff development [Electronic resource]. – 2002. – Mode of access: <<http://www.nsdc.org/library/standards2001.html>>.

6. Supovitz J. A. Translating teaching practice into improved student performance / J. A. Supovitz // From the capitol to the classroom: Standards-based reform in the states. 100th Yearbook of the National Society for the Study of Education (Part II). – Chicago, IL : University of Chicago Press, 2001. – P. 81–98.

7. Supovitz J. A., Zeif S. G. Why they stay away / J. A. Supovitz, S. G. Zeif // Journal of Staff Development. – 2000. – 21(4). – P. 24–28.

О. В. САДОВЕЦ, канд. пед. наук, доцент
Хмельницький національний університет, МОН України
ул. Інститутська 11, г. Хмельницький, 29016, Україна
lesya_82_82@mail.ru

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ УЧИТЕЛЕЙ, НАПРАВЛЕННОЕ НА ПОВЫШЕНИЕ УЧЕБНОЙ УСПЕВАЕМОСТИ УЧЕНИКОВ: ОПЫТ США

Аннотация. Обоснована важность профессионального развития учителей, направленного на повышение уровня учебной успеваемости учеников. Проанализирован опыт Американского центра интерактивных информационных технологий в образовании относительно организации и проведения эффективного профессионального развития, а именно такой его формы, как семинары. Определены особенности проектирования, оценивания и усовершенствования профессионального развития учителей, направленного на повышения уровня учебной успеваемости учеников. На основе проанализированного опыта сформулированы рекомендации относительно улучшения практики проведения семинаров как формы профессионального развития учителей и усиления их влияния на обучение и успеваемость учеников.

Ключевые слова: профессиональное развитие учителей, учебная успеваемость учеников, семинар, моделирование процесса преподавания.

O. V. SADOVETS, PhD (pedagogical sciences), associate professor
Khmelnitskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine
11 Instytutska Str., Khmelnytskyi, 29016, Ukraine
lesya_82_82@mail.ru

TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT AIMED AT THE INCREASE OF STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENTS: EXPERIENCE OF THE USA

Abstract. The importance of teacher professional development aimed at the increase of student academic achievements has been substantiated. The experience of American



Center for Highly Interactive Computing in Education concerning the organization and realization of such professional development, namely the seminar as its form, has been analyzed. Peculiarities of designing, evaluation and improvement of teacher professional development aimed at the increase of student academic achievements have been defined. On the basis of the analyzed experience recommendations concerning the improvement of seminar organization and realization as a form of teacher professional development and the increase of its impact onto the learning and achievements of students have been formulated.

It has been stressed that while organizing seminars as a form of teachers professional development special attention should be paid at practical activity of teachers, namely modeling of teaching activities. Among effective strategies aimed at the increase of students' academic achievements are teacher experience exchange, formation of professional communities and leading qualities.

It has been concluded that any training of teachers in the process of their professional development has to be correlated with the results of students' learning. If the academic achievements of students did not improve, the organization and realization of teacher professional development should be changed. At the same time all this requires extensive and expensive evaluation of academic achievements of students and professional development of teachers.

Keywords: teacher professional development, student academic achievements, seminar, teaching practice modeling.

Bibliography

1. Fishman B. Linking teacher and student learning to improve professional development in systemic reform / B. Fishman, R. Marx, S. Best, R. Tal // *Teaching and Teacher Education*. – 2003. – 19 (6). – P. 643–658.
2. Garet M. S. What makes professional development effective? Results from a national sample of teachers / M. S. Garet, A. C. Porter, L. Desimone, B. F. Birman, K. S. Yoon // *American Educational Research Journal*. – 2001. – 38 (4). – P. 915–945.
3. Kubitskey B. The relationship between professional development and student learning: exploring the link through design research / B. Kubitskey, B. Fishman, R. Marx. – University of Michigan : Centre for Highly Interactive Computing in Education, 2002. – P. 18–21.
4. Loucks-Horsley S., Matsumoto C. Research on professional development for teachers of mathematics and science: The state of the scene / S. Loucks-Horsley, C. Matsumoto // *School Science and Mathematics*. – 1999. – 99 (5). – P. 258–271.
5. National Staff Development Council. NSDC standards for staff development [Electronic resource]. – 2002. – Mode of access: <<http://www.nsd.org/library/standards2001.html>>.
6. Supovitz J. A. Translating teaching practice into improved student performance / J. A. Supovitz // *From the capitol to the classroom: Standards-based reform in the states. 100th Yearbook of the National Society for the Study of Education (Part II)*. – Chicago, IL : University of Chicago Press, 2001. – P. 81–98.
7. Supovitz J. A., Zeif S. G. Why they stay away / J. A. Supovitz, S. G. Zeif // *Journal of Staff Development*. – 2000. – 21(4). – P. 24–28.